Хмельницький інститут
Імені Митрополита Київського і всієї України, Предстоятеля Української православної церкви Блаженнійшого Володимира
Міжрегіональної Академії управління персоналом

Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні

Хмельницький 2013

ББК 67.9 (4 Укр 300.3)

З – 41

Редакційна колегія:

Білий Л.Г., кандидат педагогічних наук, директор Хмельницького інституту МАУП; ***Авсієвич А.В.,*** доктор філософії в галузі права (Phd), в.о. завідувача кафедри комерційного та трудового права; ***Андрушко А.В.,*** кандидат юридичних наук, доцент кафедри комерційного та трудового права; ***Барабаш-Тимофієва О.П.,*** старший викладач, викладач-методист кафедри фундаментальних дисциплін з правознавства; ***Кривов В.Г.,*** доктор філософії в галузі права (Phd), старший викладач кафедри комерційного та трудового права; ***Олійник В.В.,*** кандидат педагогічних наук, старший викладач кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін; ***Парандій В.О.,*** директор Хмельницького економіко-правового коледжу МАУП, кандидат історичних наук, старший викладач кафедри психології та соціально-гуманітарних дисциплін; ***Трач О.М.,*** кандидат юридичних наук, доцент кафедри комерційного та трудового права; ***Трембіцький А.М.,*** кандидат історичних наук, снс, доцент кафедри комерційного та трудового права.

Рецензенти:

Логінова С.М., кандидат юридичних наук, суддя Хмельницького міськрайонного суду

Кравчук С.Й., кандидат юридичних наук, доцент кафедри права Хмельницького національного університету

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради Хмельницького інституту Міжрегіональної Академії управління персоналом
(протокол № 5 від 29 травня 2013 р.)

Актуальні питання державотворення та захисту прав людини в Україні: з**б.**наук.пр. за матеріалами зас. кругл. ст., 12 грудня 2012 р. / гол ред. Л.Г. Білий. – Хмельницький : Видавництво Хмельницького інституту МАУП, 2013. – 178 с.

Зважаючи на свободу наукової думки редакційна колегія не редагувала матеріали. За зміст статей несуть відповідальність автори.

© Міжрегіональна Академія управління персоналом
Хмельницький інститут, 2013

© Автори статей

Охман О. В.
ПРАВОВІ ЗАСАДИ ЗАСТОСУВАННЯ В УКРАЇНІ ЗАХОДІВ ФІЗИЧНОГО ВПЛИВУ, СПЕЦІАЛЬНИХ ЗАСОБІВ І ЗБРОЇ ДО ЗАСУДЖЕНИХ, ПОЗБАВЛЕНИХ ВОЛІ……..117

Парандій В. О.
ПРАВО НА МИРНІ ЗІБРАННЯ В УКРАЇНІ: РЕАЛЬНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ……..118

Піхур А. В.
ПРАВО НА ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СВІТЛІ РОЗВИТКУ РИНКОВИХ ЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН……...125

Токарчук О. М.
ПРАВОВЕ ВИХОВАННЯ СТУДЕНТІВ У ВНЗ І-ІІ РІВНЯ АКРЕДИТАЦІЇ……132

Трембіцький А. М.
СХИЛЕННЯ (ЧИ СХИЛЯННЯ) ДО РОЗГОЛОШЕННЯ КОМЕРЦІЙНОЇ ТАЄМНИЦІ: ПОНЯТТЯ, СКЛАДОВІ, ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ МЕЖ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ……137

Трофименко К. В.
ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ БАНКІВСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ……...146

Шацький А. П.
ДІЯЛЬНІСТЬ ДЕРЖАВНОГО ДЕПАРТАМЕНТУ УКРАЇНИ З ПИТАНЬ ВИКОНАННЯ ПОКАРАНЬ В АСПЕКТІ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ЛЮДИНИ…150

Шнурова Я. Г.
КОНСТИТУЦІЙНО-ПРАВОВІ ГАРАНТІЇ ПРАВ ЛЮДИНИ НА БЕЗПЕЧНЕ ДЛЯ ЖИТТЯ ТА ЗДОРОВ’Я ДОВКІЛЛЯ……..……..152

Юхимович А. Л.
ПРОБЛЕМИ ЗАХИСТУ ПРАВ НА КОМЕРЦІЙНУ ТАЄМНИЦЮ……..160

Якимчук У. І., Вільчинська С. Б.
ДОТРИМАННЯ НОРМ ТРУДОВОГО ЗАКОНОДАВСТВА В УМОВАХ КРИЗИ……..162

Ящук В. С.
ЩОДО ПРОБЛЕМ ФОРМУВАННЯ ЗЕМЕЛЬ КОМУНАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ В УКРАЇНІ……166

Ящук О. В.
ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА…….170

7. Мірошниченко А.М., Марусенко Р.І. Науково практичний коментар Земельного кодексу України. 4-те видання перероб. і допов. – К.; Алерта; Центр учбової літератури, 2011. – 520 с.
8. Муховиков А.М. Формування земель комунальної власності територіальної громади міста Києва (теорія і практика) / А.М. Муховиков // Науковий вісник Національного аграрного університету. – 2003. – № 68.
9. Офіційний сайт Держземагенства. Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.dazru.gov.ua.
10. Офіційний сайт Асоціації міст України. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dialogueauc.org.ua/node/3241.

О. В. Ящук

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ ПРАВОВОЇ СИСТЕМИ СУСПІЛЬСТВА

Сьогодні в науковій літературі зустрічається чимало думок щодо трактування поняття «правова система.

Так, американський дослідник Л. Фрідмен у книзі «Вступ у американське право» розглядає правову систему як сукупність державних органів, норм права, зразків поведінки, конкретних рішень і дій та правової культури [6, с. 27].

Тобто, яскраво спостерігається особливість традиційної, англо-американської, правової сім'ї, де основним джерелом права є правовий прецедент, застосування якого змушує більше звертати увагу не на сутність процесів правотворчості, правореалізації, а на їхній кінцевий результат – рішення державного органу з певного конкретного питання. На нашу думку, незалежно від типу правової системи, не слід забувати про принципи права як основоположні, вихідні, керівні положення, які є підґрунтям функціонування правової системи.

С.Б. Кобринська визначає правову систему як цілісне багаторівневе утворення, яке відображає сукупність взаємопов'язаних юридичних засобів (явищ), і, по-друге, як елементи розглядає такі правові явища, які забезпечують єдність соціальних і правових якостей [2, с. 16].

Однак, слід зазначити, що така дефініція досить складна для розуміння, бо виражена в абстрактній формі. Зрозуміло, що автор розглядає структуру правової системи через призму її рівнів. Щодо елементного складу, то конкретно він не визначається, але, що особливо цікаво, зосереджується увага на такій ознаці правової системи як системність, під якою розуміється «... єдність соціальних і правових якостей». Хоча правові явища є різновидом явищ і процесів соціальної системи.

Досить вдало, на нашу думку, сформулювала власне бачення сутності правової системи професор О.Ф. Скакун. Вона під правовою системою розуміє зумовлений об'єктивними закономірностями розвитку суспільства цілісний комплекс взаємозалежних та погоджених спеціальних і загальних засобів правового впливу на суспільні відносини, що постійно відтворюється та використовується людьми та їхніми організаціями (у тому числі державою) як

суб'єктами права для досягнення приватних і публічних цілей, забезпечення правопорядку [4, с. 318]. Хоча дане визначення правової системи не є чітко конкретизованим та лаконічним але воно дає нам змогу зрозуміти правову систему в системному вимірі.

Професор П.М. Рабінович, розмежовуючи правову систему і систему права, зазначає, що правова система – це система всіх юридичних явищ, які існують у певній державі або в групі однотипних держав, до складу якої входять: різноманітні правові акти і діяльність відповідних суб'єктів по створенню таких актів, різні види і прояви правосвідомості, стан законності та рівень її деформації [3, с. 42].

Представляється спірним твердження стосовно використання словосполучення «групи однотипних держав». На наш погляд, у теорії держави і права вже існує більш вдале поняття, яке стосується однотипних держав, мається на увазі таке сукупне поняття як правова сім'я. Навіщо вводити нові терміни, якщо дане явище вже визначено в загальній теорії держави і права, якщо це може внести плутанину в процесі тлумачення правових понять.

У «Словнику спеціальних юридичних термінів правоохоронної діяльності» за загальною редакцією Я.Ю. Кондратьєва міститься думка про те, що правову систему можна розглядати в двох аспектах:

-у широкому значенні – це сукупність взаємопов'язаних однорідних юридичних засобів (явищ), за допомогою яких органи влади здійснюють стабілізуючий, регулятивний та управлінський вплив на суспільні відносини (шляхом закріплення, конкретного чи загального регулювання, дозволу, зобов'язання, заборони, переконання і примусу, попередження, встановлення санкцій тощо);

-у вузькому значенні правова система – це єдність правових норм національного права та законодавства, які складаються з центральної частини (Конституції), периферійних (галузевих) і комплексних (міжгалузевих) законів [5, с. 28-29].

По-перше, при розгляді правової системи в широкому розуміння, знову ж таки, не враховано принципів права, до того ж не конкретизована мета зазначеного впливу на суспільні відносини. Якщо мається на увазі, що це стабілізація, регулювання та управління, то варто згадати і про охорону суспільних відносин. По-друге, у вузькому значенні вживається недоречна термінологія, а саме: «...єдність правових норм національного права та законодавства...». Адже «правові норми національного права» якраз і знаходять своє відображення в законодавстві. Тому, доречніше буде сказати єдність системи права і системи законодавства, адже ці дві категорії співвідносяться між собою як зміст і форма відповідно.

І це далеко не всі варіанти тлумачення поняття «правової системи», однак, проаналізувавши їх, вже можна зрозуміти, що всі ці визначення пронизані єдиним стрижнем, а саме: єдність та взаємозалежність правових явищ і процесів одне від одного, завданням яких є регулювання, охорона суспільних відносин.

Дослідивши думки вчених щодо визначення правової системи, автор пропонує власне бачення даної юридичної категорії, а саме: правова система –

комплекс взаємопов'язаних, взаємоузгоджених та взаємозалежних між собою правових явищ і процесів, які розвиваються системно, циклічно та послідовно, а також правових інститутів, які здійснюють управлінський вплив на суспільні відносини у відповідності з чітко визначеною процедурою.

Із визначення «правової системи» можна виділити ряд властивостей, що їй притаманні. Тобто, мова йде про ознаки як найбільш характерні особливості будь-якого правового явища чи процесу. На нашу думку, основними ознаками правової системи є:

1) системність – із самого визначення «системи» ми розуміємо, що мається на увазі певне коло правових явищ і процесів, які до того ж пов'язані між собою кореляційними зв'язками;

2) циклічність функціонування передбачає те, що в правовій системі, у процесі регуляції, охорони та захисту суспільних відносин, взаємодія елементів відбувається за принципом «отриманий результат тягне за собою певні зміни, які у свою чергу створюють підстави для досягнення якісно нового результату», іншими словами, відбувається постійне вдосконалення системи;

3) послідовність розвитку правових процесів у системі – це визначений на основі здобутого досвіду і зумовлений необхідністю процесів регулювання та охорони суспільних відносин у різних умовах порядок переходу від одних елементів правової системи до інших, що зберігає при цьому зв'язки детермінізму і кореляції [1, с. 136];

4) поєднання статики і динаміки можна визначити з двох характерних взаємопов'язаних блоків елементів правової системи: постійних (система права, система законодавства, правова культура...) і змінних (правовідносини, правотворчість, правореалізація...);

5) інтегративність правової системи можна розглядати в двох значеннях: внутрішній аспект – це глибокі взаємозалежні зв'язки між елементами правової системи, які забезпечують її існування як цілісної структури; зовнішній аспект – можливість правової системи, наприклад, певної держави, «зближатися» з метою взаємопроникнення з правовою системою іншої держави, результатом чого є виникнення нового утворення, яке органічно поєднує в собі елементи та властивості обох правових систем. Географія регулювання таких утворень збільшується, взаємозв'язки держав у сфері регуляції, охорони та захисту суспільних відносин – спрощуються;

6) постійність – передбачає те, що саме в межах правової системи відбувається врегулювання суспільних відносин і їхніх розвиток неможливий без вдосконалення функціонування правової системи;

7) чіткість – забезпечується тим, що правова система структурована, тобто в ній визначені конкретні елементи, що й забезпечують її функціонування;

8) внутрішня впорядкованість, яка надає системі, при всій її динамічності, стійкого характеру. Мається на увазі те, що елементи всередині правової системи розвиваються і функціонують не хаотично, а на засадах взаємозв'язку і взаємозалежності одне від одного, вони являють собою ланки єдиного ланцюга, який називається «правова система».

Отже, проаналізувавши думки різних вчених із приводу тлумачення поняття «правова система», ми дійшли висновку, що дана правова категорія не має єдиного розуміння свого змісту, тобто внутрішньої сутності, однак ґрунтується на загальновизнаних принципах права. Незважаючи на те, наукова думка не одностайна у визначенні «правової системи», більшість науковців розглядають її через призму мети функціонування цього різновиду системи. Вона аналізується через врегулювання державно-правових явищ у країні та охорону соціальних відносин, вершиною досягнення якої є правопорядок. Перелічені вище аспекти дали змогу виявити найбільш притаманні, на наш погляд, ознаки правової системи. Тому, мабуть, буде доречною думка автора даного дослідження з приводу того, що питання «правової системи» як різновиду соціальної, на сьогоднішній день заслуговує на увагу. По-перше тому, що Україні необхідно привести до європейських стандартів свою систему, а для цього необхідно визначити, що саме ми розуміємо під правовою системою, і що саме ми можемо адаптувати відповідно до встановлених стандартів Європейського Союзу. У цій тезі вбачається життєва необхідність єдності поглядів багатьох вчених, консолідації їхніх думок для досягнення єдності в розумінні сутності такої юридичної категорії як «правова система».

Список використаних джерел

1. Актуальні проблеми теорії держави та права: [навчальний посібник] / [Є.В. Білозьоров, Є.О. Гіда, А.М. Завальний та ін.]; за заг. ред. Є.О. Гіди. – К.: ФОП О.С. Ліпкан, 2010. – 260 с.
2. Кобринська С.Б. До питання про поняття та структуру правової системи / С.Б. Кобринська // Науковий вісник Чернівецького університету: Зб. наук. праць. – Вип. 82: Правознавство. – Чернівці: Чернівецький держ. ун-т, 2000. – С. 14–18.
3. Рабинович П.М. О понятии права в советской юридической науке / П.М. Рабинович // Правоведение. – 1977. – № 4. – С. 41–50.
4. Скакун О.Ф. Теорія права і держави: Підручник. – 2-ге видання. – К.: Алерта; КНТ; ЦУЛ, 2010. – 520 с.
5. Словник спеціальних термінів правоохоронної діяльності / За ред. проф. Я.Ю. Кондратьєва. – К.: Національна академія внутрішніх справ України, 2004. – 560 с.
6. Фридмэн Л. Введение в американское право / Пер. с. англ. / Под ред. М. Калантаровой – М.: Прогресс-Универс, 1993 – 286 с.